

Tre Hollywood-filmer sedda utifrån ett adoptionsperspektiv

(ur *Um & Yang* 3/2002)

Tobias Hübinette

Att vara utlandsadopterad innebär automatiskt att man är utestängd från en mängd olika sammanhang, perspektiv och dimensioner som i stort sett alla andra människor runtomkring en delar. Man tillhör den lilla minoritet av en procent som fullständigt fått de biologiska banden bakåt avklippta och de etniska rötterna brutalt uppdragna, ett livsgörande trauma och ett smärtsamt övergrepp som för alltid kommer påverka ens liv, och med stor sannolikhet även ens barn vare sig man vill det eller ej. Att skiljas från sina föräldrar är nämligen det värsta en människa kan råka ut för, medan det näst värsta torde vara att tvångsförflyttas från sin ursprungsmiljö och tvingas in i en annan helt främmande kultur. Det förstnämna delar vi med svenskadopterade, och det sista med ursprungsbefolkningar världen över, men det är bara vi utlandsadopterade som utsatts för båda separationerna. Det är just denna dubbla börda av förlust av både de biologiska och etniska sammanhangen som, tror jag, tar ut sin rätt i statistiken gällande låg psykisk ohälsa för oss utlandsadopterade.

Detta totala utanförskap vad gäller biologiska och etniska sammanhang som alla biologiska svenskar och invandrare lever med på ett naturligt sätt, gör att det kan vara svårt att förstå sig själv och den verklighet man lever i. Andra adopterade har uttryckt det som att man flyter på moln, att man lever i en bubbla, att man är med i en film, eller att man inte riktigt är säker på att man ens existerar överhuvudtaget. Dessa överklighets- och fantasikänslor kan mycket lätt övergå till självdestruktivitet i form av utåtagerande genom sex och våld, missbruk och kriminalitet, och i värsta fall självmord vilket många utlandsadopterade tyvärr har valt. Inte ens självmordet verkar för oss adopterade vara någon större sak då det ofta kan kännas som om man en gång redan har dött en gång, i den stund man lämnade Korea för att adopteras som Sverige, och eftersom man inte känner något ansvar vare sig bakåt gentemot föräldrar eller släktingar (som man oftast inte ens känner till). Ätminstone dog då den person man föddes till och en gång skulle ha blivit, medan något annat skapades när man anlände till Sverige; adoptivbarnet – den som ska ersätta ett biologiskt barn, det progressiva solidaritetsprojektet, den dyrbara statussymbolen, det exotiska husdjuret, den gulliga leksaken, krigstrofén eller tributen från en besegrad kultur. Det osmanska rikets elittrupper, janitscharerna, utgjordes av barn som tidigt skiljts från sina föräldrar och därefter uppfostrats till soldater. Dessa ”adoptivbarn” kunde på kommando utan problem ta sitt eget liv, och självklart var de det osmanska imperiets elittrupper som inte backade för något liksom många utlandsadopterade som ofta utnyttjas av kriminella för att utföra handlingar som normala icke-adopterade människor aldrig skulle kunna tänka sig att göra.

Allt detta sammantaget gör att filmens fantastiska värld (eller litteraturens, eller konstens överhuvudtaget) ibland kan vara det enda medium genom vilket man kan förstå sig själv och sin så utsatta och sårbara situation. De senaste åren har jag sett tre Hollywood-filmer som jag på olika sätt starkt har kunnat relatera till som adopterad. Jag vill här delge de känslor jag kände inför dessa filmer utifrån ett adoptionsperspektiv. Filmerna jag talar om är Jim Carreys *The Truman Show* från 1998, Keanu Reeves *Matrix* från 1999 och Steven Spielbergs *Artificial Intelligence* från 2001.

The Truman Show handlar om en vuxen man, Truman Burbank, som vid födseln adopteras av ett TV-produktionsbolag och växer upp i en jättelik filmstudio som utgörs av en närmast klichéartad amerikansk 1950-talsmiljö fylld med byggnader, människor och händelser som agerar som om de utgjorde verkligheten. Trumans liv har i stället från början varit en gigantisk dokusåpa där dagens TV-tittare kan följa dennes liv bokstavligen talat från vaggan till graven. Vi möter i filmen Truman som en 30-åring med fru, boendes i en typisk medelklassvilla, och på väg upp i karriären på en white collar-arbetsplats. Plötsligt börjar Truman upptäcka att något i denna enda verklighet han känner till inte står rätt till, att allt som händer runtomkring honom verkar ha hänt förut, att det helt enkelt finns ett mönster som hela tiden upprepar sig. När Truman sedan börjar ändra sina egna rutiner för att testa vad som händer, rämnar hela hans värld. Han börjar sakta men säkert upptäcka vad allting handlar om, och att hans fru, hans vänner, hans grannar och hans arbetskamrater egentligen ingår i ett jättelikt kommersiellt jippo. Desperat försöker han fly från den jättelika studion, och i slutet lyckas han också ta sig ur den fiktiva himmel som produktionsbolaget konstruerat. Vi får dock inte veta exakt vad som händer sedan; antingen klarar sig Truman och vandrar idag ibland oss som en vanlig människa, eller också blev han mördad av produktionsbolaget.

Filmen *Matrix* handlar om Neo, en ung IT-ingenjör i en närliggande cyberålder som arbetar på ett IT-företag, och på ledig tid ägnar sig åt piratkopiering och internetsurfande. Neo vantrivs med sitt jobb, och kommer allt oftare för sent tills han en dag helt enkelt får sparken. Då erhåller han ett mystiskt mailmeddelande som sätter honom i kontakt med en motståndsgrupp. Gruppen får Neo att förstå att verkligheten inte är vad den tycks vara, utan att det är maskinerna som styr och har förslavat människorna. Den synbara verkligheten är bara en jättelik dataanimerad skapelse, *Matrix* eller *Matrisen*. Motståndsgruppen, förstärkt av Neo, och under sin ledare Morpheus, inleder nu en frihetskamp mot *Matrisen* och dess väktare, som slutar med seger för människorna.

Spielbergs *Artificial Intelligence* slutligen, handlar om en nära framtid med robotar skapade som människor. Ett av de robottillverkande företagen

bestämmer sig för att ta fram ett barn som ska kunna adopteras till par som antingen förlorat ett barn eller inte kan få barn. Prototypen får namnet David, och hamnar som sexåring hos ett par vars biologiske son ligger i koma efter en allvarlig olycka. David aktiveras genom en kod som gör anknytningen och adoptionen oåterkallelig. Komplikationen uppstår dock när det visar sig att parets biologiske son återhämtat sig och återvänder till familjen. De båda brödernas rivalitet slutar med att David helt sonika sätts ut i skogen. Därefter övergår filmen till att handla om Davids sökande efter sina adoptivföräldrar, särskilt sin adoptivmor, för att få bekräftelse på den närhet och kärlek som alla barn behöver. Under resans gång träffar David bland annat det företag som skapat honom, och upptäcker att han fått stå prototyp för ett massproducerande av adoptivbarnsrobotar. I ett anfall av besvikelse för att inte få vara det unika och speciella adoptivbarn som han vill vara, försöker David till och med begå självmord. Efter mer eller mindre fantastiska turer får David i slutet av filmen äntligen träffa sin adoptivmor igen för en enda kort dag och höra de ord att väntat på så länge, att han är unik och älskad för den han är.

Efter denna korta genomgång av handlingarna, hur ska man då tolka dessa tre filmer ur ett adoptionsperspektiv. För mig handlar Matrix i första hand om den alienationskänsla man som adopterad ständigt lever med, men också att någonting i verkligheten inte står rätt till och är som det utger sig för att vara. Neo inser att han är en fånge, manipulerad och utnyttjad, och att någon hela tiden ändrar i verkligheten för att den ska passa dess syften. På samma sätt kan jag känna att jag har blivit satt i denna svenska verklighet för att andra människor har manipulerat och bestämt över mig. Samma sak gäller The Truman Show, där adoptionskopplingen blir än mer tydlig. Truman är satt i ett sammanhang han inte haft några möjligheter att påverka, och han blir ständigt utnyttjad och lurad för att tillfredsställa andras begär. Ungefär som Neo i Matrix och Truman i The Truman Show upplever det, kändes det när jag själv insåg att jag inte var mina adoptivföräldrars barn på det självklara sätt som alla andra barn är barn till sina föräldrar, och ännu mer när jag insåg att jag inte var en vit svensk som alla andra, vilket vi ju närmast uppfostras att tro. Liksom Neo och Truman har även jag gjort uppror mot den verklighet som adoptionsbyråer i Korea och Sverige, adoptivföräldrar och det svenska samhället placerade in mig i, utan hänsyn till mina önskningar och behov. Jag har också idag blivit lika medveten som Neo och Truman om att den som gör uppror mot den rosenkimrande bilden av internationell adoption, också får ta det straff av osynliggörande och marginalisering som en Matris, ett produktionsbolag eller en mäktig adoptionsrörelse utsätter en för.

Artificial Intelligence var för mig den starkaste filmen av de tre. Davids förvirring och vilsenhet när han hamnar hos sin adoptivfamilj, hans fåfänga försök att ersätta den biologiske sonen, och hans självklara nederlag i kampen

mot den biologiske sonen när denne kommer tillbaka, speglar så väl hur många av oss har haft det i sina adoptivfamiljer. För ingen kan påstå att ett biologiskt barn kan ersättas fullt ut av ett adopterat, eller att ett adoptivbarn betyder lika mycket som adoptivföräldrarnas biologiska barn. På samma sätt kan heller inte en ursprungskultur ersättas av en ny, särskilt inte när den sistnämnda så tydligt befinner sig i ett överläge gentemot den förstnämnda. David får verkligen veta i adoptivfamiljen att han inte är lika mycket värd som den biologiske sonen. När David sätts ut i skogen är han återigen ensam, precis som han skapades, och hans desperata sökande efter någon som kan bekräfta att han är unik och speciell, inte en massproducerad robot från en fabrik som enkom skapats för att tillfredsställa andra, tolkar jag som det ständiga men antagligen fåfänga sökande vi utlandsadopterade ägnar oss åt i jakten på ett sammanhang, både biologiskt och etniskt. David vill liksom vi gärna tro att vi är utvalda och specifika, när adoption egentligen handlar om ett enda stort lotteri. Vi vill vara de efterlängtnade barnen som våra adoptivföräldrar så gärna ville ha, när vi antingen som David har massstillverkats i en fabrik, eller ursprungligen tillhörde en anonym massa av icke-vita barn i Tredje världen varav en liten och slumpartat utvald rännen tilläts komma till Väst. Filmens slut, när David återigen möter sin adoptivmor och äntligen åtminstone för ett ögonblick får uppleva det självklara sammanhang han saknat under hela sitt liv, tolkar jag som att han närmast får träffa sin biologiska mor. För inte heller när vi återvänder till Korea, bekantar oss med det koreanska språket och den koreanska kulturen, eller träffar våra koreanska föräldrar och släktingar, är sammanhanget givet mer än för korta små stunder som ibland förrunnas oss. De band och de rötter som fräntogs oss kan nämligen aldrig någonsin repareras, utan adopterade med allt vad det innebär av lidanden och komplikationer kommer vi att tvingas vara ändå tills vi lämnar detta jordeliv.